

Milyen az IEN? Pedagógiai innováció az integrált esztétikai nevelésre alsó tagozatban

© BÁNFI Rita

SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolája,
Alapfokú Művészetoktatási Intézménye, Napközi Otthonos Óvodája, Szeged
banfi@jgypk.u-szeged.hu

Ahhoz, hogy válaszoljak a címben feltett kérdésre, először el kell árulnom, mi az az IEN. Az IEN egy betűszó, amelyet az *Integrált Esztétikai Nevelés* kifejezésből alkottunk. Ha esztétikai nevelésről hallunk, sokan úgy vélik ez a rajztanár dolga, és ha ők éppen nem ezt a tantárgyat tanítják, nem érzik megszólítva magukat. De valóban csak a rajztanár igyekszik a tanulók esztétikai érzékét fejleszteni?

Véleményem szerint erre a kérdésre egyértelmű nem a válasz. Úgy gondolom, minden pedagógus fontosnak tartja, hogy diákjai esztétikai érzéke fejlődjön. Minél korábban kezdjük ezt a nevelést, annál eredményesebb lesz. Ez volt az egyik oka annak, hogy a TÁMOP 3.1.4. program keretében pedagógiai innovációm célcsoportjának az alsó tagozatos diákokat választottam. A másik ok pedig a törvényi szabályozás volt: a közoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXIX. törvény (továbbiakban közoktatási törvény) 8. § (3) értelmében az alsó tagozat első négy évfolyamán, azaz a bevezető és a kezdő szakaszban, nem szakrendszerű oktatás folyik. A közoktatási törvény 121. § (1) definiálja a nem szakszerű oktatás fogalmát: „a nem szakrendszerű oktatásban a Nemzeti alaptantervben meghatározott kulcskompetenciák fejlesztése folyik”.

Lassan már álmunkból felébredtve is el tudjuk mondani, melyek a 2007-ben kiadott Nemzeti alaptantervben (továbbiakban Nat) felsorolt kulcskompetenciák. 2007 szeptemberében sokan kiválasztották azt, esetleg azokat a kulcskompetenciákat, amelyek saját tantárgyukhoz kapcsolódnak. De ha jobban megnéztük, mit ír a Nat az egyes kulcskompetenciákról, rá kellett jönnünk, hogy bizony minden kulcskompetencia kapcsolódik valahogy minden tantárgyhoz, mert csak így valósulhat meg a tanulók holisztikus nevelése. A holisztikus szemlélet gyakorlatban való megvalósításának egyik módja a keresztantervi megközelítés alkalmazása, mind a tananyag témái, mind pedig a készségfejlesztés során.

Az általam kifejlesztett modul arra mutat be példát, hogyan lehet ezeket a kompetenciákat egy témakörre építve alsó tagozatban sikeresen, a tanulók egész személyiségét formálva, élményszerűen fejleszteni. Pedagógiai szemszögből nézve a modul a tanulás szociál-konstruktivista megközelítését kívánja tükrözni, azaz a kidolgozásnál igyekeztem ötvözni Piaget, Donaldson és Bruner kognitív pszichológiai nézeteken alapuló konstruktivizmusát, Rogers humanisztikus szemléletét, valamint Vigotszkij és Feuerstein véleményét a tanulásról, mint társas kapcsolatokra épülő interakcióról (N. Kollár, 2004).

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A különböző tevékenységek során igyekszem

- egyre nagyobb teret biztosítani a tanulók számára, hogy választhassanak
 - a különböző nehézségi fokú és/vagy
 - különböző tevékenységformát igénylő feladatok közül,

- lehetővé tenni, hogy a tanulók a kiválasztott feladatot jellegének megfelelő munkaformában (egyedül, párban vagy csoportban), a számukra megfelelő munkatempóban végezhessék el.

A tanulók ezáltal lehetőséget kapnak arra, hogy ismeretszintjüknek, érdeklődésüknek, szükségleteiknek és intelligenciatípusuknak leginkább megfelelő módon bővítsék ismereteiket, fejlesszék készségeiket és képességeiket.

A modul kidolgozásánál arra is nagy figyelmet fordítottam, hogy az általános iskola alsóbb évfolyamain az értékelés alapvetően a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését kell, hogy szolgálja. Ezért a következő értékelésformákat javaslom:

- ❖ egymás értékelése,
- ❖ tanulói önértékelés,
- ❖ egy tanuló értékeli a csoport munkáját,
- ❖ csoportmegbeszélés és
- ❖ portfólió.

Egymás értékelése. A tanulók párban vagy csoportban, előre (általában közösen) megállapított szempontok alapján értékelik a tanulási folyamatot, akár a csoport, párok szintjén. Ez az értékelési forma nagymértékben növeli a felelősségérzetet, tudatosítja a tanulási folyamat egyes elemeinek szerepét. A tanuló eközben a folyamatra koncentrálnak, nem a végeredményre. Az értékelés tárgya lehet egyetlen tevékenység, egy tanóra vagy a teljes modul.

Tanulói önértékelés. Ennek az értékelési módszernek az alapfeltétele, hogy megtörténjen az egyéni (esetleg páros vagy csoportos) tanulási célok kitűzése, és ez illeszkedjen az egyéni fejlődési szükségletekhez, valamint mérhető legyen.

Egy tanuló értékeli a csoport munkáját. Előre megadott szempontok alapján, mindig más végzi az értékelést, és általában egy-egy óra sikere, eredményessége mérhető vele. Fontos, hogy módot adjunk a többiek hozzászólására is.

Csoportmegbeszélés. Az adott feladatot együtt végző diákok megbeszélése ez, különösen szükséges a hosszabb, projekt jellegű tevékenységek során az addig elért eredmények megbeszélésére és a további lépések meghatározására.

Portfólió. Napjainkban egyre gyakrabban alkalmazott értékelési forma, amely a tanulói munkák meghatározott, közösen kialakított elvek szerinti gyűjteménye. Egy-egy tanulási szakaszban általában előre meghatározott számú és jellegű munkát tartalmaz, összeállításában a tanárnak és a diáknak is van szerepe. Bármikor áttekinthető, a tanulási folyamat egészéről ad képet, növeli a tanulói felelősséget.

Az integrált esztétikai nevelés koncepciója

Az integrált esztétikai nevelés (IEN) koncepciója

- a tantárgyközi koncentráció elvén alapszik,
- segíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség kialakulását, megszilárdulását és
- lehetővé teszi, hogy a tanulók
 - egyrészt a bevont tantárgyak (rajz és vizuális kultúra, technika és életvitel, ének-zene, testnevelés, környezetismeret, szövegértés és szövegalkotás, valamint az adott élő idegen nyelv) tantervi tartalmait azok komplexitásában ismerjék meg,

- másrészt a csoportmunkában és egyéb kooperatív technikákra épülő gyakorlatok során önértékelésük és szociális kompetenciájuk is fejlődjön.

Az IEN természetesen nem azt jelenti, hogy ezentúl a rajzórán feltétlenül zenét kell hallgatni, vagy az énekórán kellene sportolni. Az IEN lényege, hogy megtapasztaljuk, egy-egy témát különböző oldalról (például a zene, a művészetek, a mozgás, a nyelv oldaláról) is meg lehet közelíteni, és fel lehet dolgozni. Ez a megközelítési mód a gyerekek számára természetes, csak a felnőttek számára vált idegenné.

Az IEN segítségével különböző kifejező eszközt (kép, zene, mozgás, anyanyelv, idegen nyelv, a kísérletezést és felfedezést szolgáló játékok, informatika) kombinálunk, így fejlesztjük a gyerekek kreativitását, önismeretét, szociális érzékenységét, és lehetővé válik a differenciálás is. Ehhez nyitott, barátságos, oldott környezetre, légkörre van szükség. Az IEN-nél a hangsúly a folyamaton, a célhoz vezető úton, nem a tényleges eredményen van.

Az IEN megvalósításának bemutatására Camille Saint-Saens Az állatok farsangja című művének feldolgozását választottam. Választásom azért esett erre a műre, mert egyrészt az állatok témakör mindig motiváló a gyerekek számára, másrészt ez a zenemű a kötelező zenehallgatási kánon része alsó tagozatban.

Tanári útmutató

A részletes tanári útmutató lépésről lépésre vezeti a pedagógust az órák szervezésében és vezetésében. Minden tevékenységet a következő szempontok alapján adok meg:

A tevékenység neve, típusa:	
Célok:	
Időtartam:	
Kereszttantervi kapcsolatok:	
Szükséges eszközök:	
A tevékenység leírása:	

A *tevékenység neve* sok esetben egy blifangos fantázianév, amely felkeltheti a tanárok és a tanulók érdeklődését. A *célok* megfogalmazásánál elsősorban a fejlesztendő kompetenciaterületeket adtam meg. Egy tanóra tervezésénél mindig fontos elem az idő, ezért adtuk meg a tevékenység elvégzésére szánt optimális *időtartamot*. Az IEN alapját képezik a *kereszttantervi kapcsolatok*, így természetesen ezekre is utalok minden egyes tevékenységnél. A tervezésnél az eszközigeny is fontos, ezért minden esetben, ha van ilyen, megadom a *szükséges eszközök* listáját. A *tevékenység* részletes *leírásával* igyekszem segítséget nyújtani a modult kipróbáló pedagógusnak.

Kedvcsináló

Kedvcsinálóként nézzük át a „Hangol már a zenekar” című témakör ajánlott tevékenységeit:

- ⇒ Élő hangszer-memóriajáték
- ⇒ Hangszerek akcióban
- ⇒ Hangszer-bingó
- ⇒ Hangszer-dominó
- ⇒ Hangszer-memóriajáték
- ⇒ Szerinted?
- ⇒ Vándordoboz
- ⇒ Zenekari próba

Példaként álljon itt egy konkrét tevékenységet bemutató leírás:

A tevékenység neve:	<i>Élő hangszer-memóriajáték</i>
Cél:	A zeneműben hallható hangszerek megismerése
Kereszttantervi kapcsolat:	<ul style="list-style-type: none"> • ének-zene • idegen nyelv
Időtartam:	20 perc
Munkaforma:	plénum
Szükséges eszközök:	nincs
A tevékenység leírása:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Camille Saint-Saëns <i>Az állatok farsangja</i> című művében megszólaló hangszerek összegyűjtése. 2. Megbeszéljük, melyek a memóriajáték szabályai. Ezeket célszerű írásban rögzíteni (pl. egy csomagolópapíron) és jól látható helyre kitenni. 3. Két tanuló kimegy a teremről, a többiek lesznek az „élő” memóriakártyák. Két-két tanuló ugyanazt a hangszernevet kapja. 4. Kezdődhet a játék! A két tanuló visszajön a terembe és társaikat kérdezve „<i>Te melyik hangszer vagy?</i>” igyekeznek minél több párt gyűjteni. 	
Változatok:	
Ezt a játékot a tanulók által tanult idegen nyelven is játszhatjuk.	

Irodalom

N. KOLLÁR Katalin (szerk.) (2004): *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest: Osiris.